

## Motion

1978/79:2245

av Olof Palme m. fl.

med anledning av propositionen 1978/79:153 om förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning

1. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte år 1975 studiestödsutredningen som fick till uppgift att utreda hela det studiesociala stödet. Utredningen lämnade år 1977 ett betänkande vari olika alternativa handlingslinjer för studiestödets utveckling redovisades (SOU 1977:31). I betänkandet föreslogs också omedelbara förbättringar av studiestödet till 18–19-åringar. Detta skulle ha formen av att myndiga studerande som flyttat hemifrån skulle kunna få väsentligt utökade återbetalningspliktiga studiemedel, vilka inte skulle prövas mot föräldraekonomin. De skulle dock kunna få inkomst- och behovsprövat tillägg samt resetillägg. Vissa förbättringar föreslogs även för hemmaboende.

Regeringens förslag bygger i stora delar på utredningens men skiljer sig så till vida som här aktuella studerande ställs inför en valsituation: de får antingen övergå till studiemedelssystemet och därmed mista möjligheterna till vissa tillägg till studiebidraget eller stå kvar inom studiehjälpen och då få ökade kreditmöjligheter.

Det finns skäl att granska regeringens förslag mot bakgrund av såväl den principiella uppbyggnaden av studiestödet som de praktiska konsekvenserna av propositionen.

2. En av de alltid diskuterade frågorna inom det studiesociala systemet har varit frågan om när en studerande är fristående från föräldraekonomin. 1964 års studiesociala beslut innebar i denna del att man valde en skolformsgrens: studerande vid högskolor m. fl. fördes till studiemedelssystemet, elever i gymnasieskolan m. fl. till studiehjälpsystemet. Den övervägande delen i högskolan bedömdes vara fristående från föräldraekonomin, i gymnasieskolan fanns sambandet kvar. Men eftersom det fanns ett inte obetydligt antal elever i t. ex. gymnasieskolor och folkhögskolor som var myndiga (då 21 år eller äldre) fick dessa ett studiestöd som skulle motsvara vad de högskolestuderande fick. Denna skolformsgrens föreslås i princip bevarad av utredningen, medan propositionens förslag egentligen innebär att den upphävs och ett snitt läggs mitt i gymnasieskolan.

Frågan om var gränsen mellan de båda systemen skall gå måste emellertid ses också ur en annan aspekt. Det har nämligen också varit en strävan att undvika att de studerande vid gymnasiala studier ådrar sig en återbetalningskyldighet. Gymnasieskolestudier betraktas numera som en utbildning som alla bör få möjlighet att genomgå i ungdomsåren, varför samhället förutsätts bidra till föräldrarnas kostnader för studiernas finansiering. För studerande

med svag föräldräkonomi förutsätts samhällets stöd vara totalt. Statsfinansiella skäl hindrar dock ett fullt genomförande av denna princip. Men den bör ändå hållas i minnet när man överväger ändringar av studiestödet. Man kan då konstatera att regeringens förslag innebär en ökad finansiering med återbetalningspliktiga studiemedel. Från fördelningspolitisk synpunkt är detta allvarligt.

Enligt propositionen mister i maximifallet den icke hemmaboende 18-19-åringen ca 5 000 kr. per läsår i bidrag (exkl. hemreseersättning). Det kan visserligen sägas att denne i så fall kan stå kvar i studiehjälpssystemet, men resultatet blir att ett svårbedömt val måste göras av den studerande. Regelsystemen är nämligen förvisso inte enkla. Genom att en mycket stordel av de studerande det här är fråga om torde ha inackorderingstillägg blir det i varje fall en inte obetydlig bidragsförlust.

För att förverkliga propositionens förslag torde det också behövas omfattande informationsinsatser, i många fall rent personlig rådgivning. Den studerande ställs nämligen i en valsituation som kan vara nog så besvärlig att reda ut för honom. Det är ingen lyckad lösning. Här till kommer de principiella och praktiska skäl som utvecklats ovan. Propositionen bör därför avslås.

I det följande framlägger vi ett nytt förslag, vilket mer anknyter till studiestödsutredningen och till den nuvarande principiella uppbyggnaden av studiehjälpen.

3. De icke-hemmaboende 18-19-åringarna bör förfoga över ungefär lika mycket medel som studiemedelstagarna. Maximibeloppet för studiemedel utgör för läsår 140 procent av basbeloppet, vilket f. n. utgör drygt 18 000 kr. (vid basbeloppet 13 100 kr.).

I återbetalningspliktiga medel skall den studerande då kunna erhålla detta maximibelopp minskat med studiebidrag och de tillägg som utgår enligt studiehjälpssystemets regler. För dem som kommer från hem med svag ekonomi blir det fråga om studiebidrag, inackorderingstillägg, inkomstprövat tillägg och behovsprövat tillägg. I vissa fall kan resetillägg utgå i stället för inackorderingstillägg. Den som har inackorderingstillägg får också oftast ersättning för fria hemresor; dessa bör vägas in med ett schablonbelopp som regeringen bör fastställa efter förslag av centrala studiestödsnämnden (CSN). Eftersom studerande i gymnasieskolan som regel har fria skolluncher och läromedel och folkhögskolans elever likaså som regel inte erlägger hel inackorderingskostnad bör man vidare beakta dessa förmåner. Även dessa justeringar bör fastställas av regeringen på förslag av CSN.

De återbetalningspliktiga medlen bör i detta fall prövas mot den studerandes egen ekonomi och inte mot föräldrarnas. Den studerande bör avge en försäkran att han flyttat hemifrån. Detta bör kompletteras med ett intygetc. i syfte att klarlägga att det inte är fråga om någon rent skenbar åtgärd från den studerandes sida i syfte att få tillgång till återbetalningspliktiga studiemedel utan prövning mot föräldräkonomi. Den studerande bör inte få byta

stödform under pågående termin.

Vårt förslag innebär att de studerande varom här är fråga garanteras medel i samma omfattning som högskolans studerande. Men de belastas inte som i regeringens förslag med förlorade bidrag och ökade återbetalningsmedel. Förslaget innebär inte heller något slutligt ställningstagande i avvaktan på fortsatta överväganden inom studiestödsutredningen.

För övriga studerande som fyllt 18 år bör efter prövning av föräldraekonomin högst 10 000 kr. per läsår kunna utgå i återbetalningsmedel.

4. Ett bifall till vårt förslag leder till att de ytterligare medel, varmed regeringen avser att låta CSN få överskrida sitt myndighetsanslag, bör avse den centrala nämnden och ej studiemedelsnämnderna.

Ett bifall till vårt förslag medför att en prövning av studiestödet måste ske dels av skolstyrelsen (eller motsvarande) vad avser studiehjälpens stöd, dels av centrala studiestödsnämnden vad avser återbetalningspliktiga studiemedel. I många fall är behandlingen i skolförvaltningarna en utdragen process. Om CSN skulle avvakta skolstyrelsens behandling skulle en onödig tidsutdräkt uppstå. CSN bör därför t.ex. kunna fatta ett preliminärt beslut varigenom, en första utbetalning skulle kunna ske tämligen snart efter det ansökan inkommit till CSN. Ett slutligt beslut får då ske efter skolstyrelsens beslut, varom CSN måste underrättas. Det bör ankomma på regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, CSN att utfärda närmare bestämmelser i dessa frågor.

Vårt förslag medför en omfördelning mellan anslagen Studiebidrag m. m. och Studiemedelsfonden. Vi bedömer merbelastningen på bidragsanslaget till 10 milj. kr. och den minskade belastningen på anslaget till Studiemedelsfonden till ett lika stort belopp.

Det torde få ankomma på vederbörande utskott att upprätta erforderliga författningsändringar.

Med stöd av det anförda hemställs

att riksdagen

1. beslutar, med avslag på prop. 1978/79:153, godkänna de riktlinjer för förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som förordats i motionen.
2. till Studiebidrag m. m. utöver vad regeringen föreslagit i prop. 1978/79:100, anvisar ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

3. till *Studiemedelsfonden*, utöver vad regeringen föreslagit i prop. 1978/79:100, anvisar ett investeringsanslag av 72 000 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1979

OLOF PALME (s)

ERIK ADAMSSON (s)

INGEMUND BENGTSOON (s)

INGVAR CARLSSON (s)

HANS GUSTAFSSON (s)

BENGT GUSTAVSSON (s)

LILLY HANSSON (s)

LENA HJELM-WALLÉN (s)

PAUL JANSSON (s)

GÖRAN KARLSSON (s)

VALTER KRISTENSON (s)

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s)

ESSEN LINDAHL (s)

LISA MATTSON (s)

THAGE PETERSON (s)

ANNA-GRETA SKANTZ (s)

INGVAR SVANBERG (s)

